

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ties. De kracht van dit feest is dan ook dat zij vooral op een dieper — preverbaal — niveau tot de bezoeker spreekt. En Freud? Die draait zich zeker niet om in zijn graf; hij gaat eerder verwonderd rechtop zitten en realiseert zich, eens te meer, hoe onverminderd groot onze behoefte aan zijn psychoanalytische kijk is gebleven.

Dit is de tweede editie van de verjaardag van Sigmund Freud; het wordt de komende jaren steeds op een andere locatie gevierd tot zijn 200ste verjaardag. De volgende editie vindt plaats op zaterdag 25 mei 2019 in Amsterdam. De verjaardag van Sigmund Freud wordt georganiseerd door Iris Wief-fer, Kat Kreeberg, Bas Jansen, Lena Glücks-man Nilsson en studio Nepco.

Waar de pijn zit daar zit het leven

Verslag van

Verslag van ›Feelings, nothing but feelings‹
— Summer University Psychoanalyse
[Amsterdam, 2-6 juli 2018]

MARIËL HOLTERMANS

Dit lustrumjaar van de Summer University Psychoanalyse stond in het teken van ›Feelings, nothing but feelings‹, op de Oude-manhuispoort in een zonovergoten Amsterdam.

In een te krap zaaltje (vanwege de hoge opkomst) werd de Summer University 2018 geopend door Sacha de Reuver met een overzichtelijke vlucht door de kernbegrippen en behandelvormen van de psychoanalyse. De benadrukking dat psychoanalyse in de vorm van speltherapie ook bij kinderen

behulpzaam kan zijn vormde een mooie overgang naar de lezing *Het kind van vandaag, de patiënt van morgen*, van Marja Rex-winkel. Zij liet ons met aangrijpende video-fragmenten (›Still Face experiment‹) kennismaken met de *infant mental health*. Het belang en de kunst van de observatie werden belicht, waarbij het niet gaat om *history-taking* (het afnemen van een anamnese), maar om *history-making* (kijken naar het kind in de behandelkamer, dat zijn geschiedenis uitbeeldt). Vervolgens mocht er gegriezeld worden tijdens de lezing van Bart Laps over psychoanalyse en horrorfilms *To eat or be eaten, that's the question*. Met een kartelig mes ontleedde hij de onderliggende thematieken van de horrorfilm, waaruit bleek dat het genre steeds teruggrijpt op de uitvergroting van menselijke angsten, lusten en taboes. De analytisch getrainde kijker zal daarin Freuds centrale thema's zoals het oedipuscomplex, de castratieangst en geprojecteerde woede moeiteloos kunnen ontdekken. Ons inzicht in angst werd verder vergroot in de lezing *Gedaanten van angst* van Jos van Mosel. Na een overzicht van de angsttheorieën van Freud sloot hij af met de bemoedigende uitkomst die een psychoanalytische behandeling kan bieden bij angstklachten, namelijk dat de patiënt kan zeggen: ›Ik ben wel bang, maar er is geen gevaar‹. De dag werd afgesloten door Bastiaan van Dongen met *Rouwprocessen in de psychoanalyse*, waarin het onderscheid tussen normale en pathologische rouw uiteengezet werd. Dag twee vervolgde waar de *infant mental health* ophield, in het college *Stilte tussen twee stormen — of toch niet?* van Babette Bijlsma. De soms onterecht vergeten uitdagingen en bedreigingen die kinderen tijdens de latentiefase ontmoeten stonden centraal. We schoven door in de leeftijdslad-

der naar de jongvolwassenheid in de lezing *De lat, de bril en de ander* van Jaap van der Staal. De constatering dat psychische klachten onder jongeren de laatste jaren een grote vlucht hebben genomen werd verklaard door de toename van de gevoelde druk om te presteren. Perfectionisme kan daarin gezien worden als afweer van de angst om niet te slagen. Bij een vanaf de kindertijd ingesleten perfectionisme kan een psychoanalytische behandeling uitkomst bieden, omdat het zich in de overdracht zal aandienen. Na de pauze interviewde Sylvia Janson documentairemaakster Maasja Ooms over de spraakmakende documentaire *Alicia*. De misstanden in de jeugdzorg, die Maasja op persoonlijke en intieme wijze in haar documentaire aan het licht heeft weten te brengen, leidde tot ontroering en verontwaardiging in de zaal. Ingetogen, en van een diep respect doordrongen deed Maasja verslag hoe zij gedurende drie jaar van filmopnames een vertrouwd (hechtings)figuur werd voor Alicia, en dit nog steeds is. Wouter Gomperts duidde met zijn lezing *Gevoelsverhuizing* het fenomeen van de overdracht, hoe daarin onbewuste conflicten herhaald en beleefd worden aan de persoon van de behandelaar. Zijn uitleg over de therapeut die dienstdoet als overdrachtsobject en — naarmate de behandeling vordert — als nieuw ervaringsobject, vormde een passende inleiding voor de lezing van Nel Draijer: *Over voelen, gevoelens en emotionaliteit bij borderline en narcistische patiënten*. Op doortastende wijze maakte zij de kernproblematiek van beide stoornissen en de benadering waarmee we als therapeut om kunnen gaan met de bijbehorende psychodynamiek inzichtelijk. De uiteenzetting van de projectieve identificatie leidde tot een levendige dialoog in de zaal.

Het verdiepende deel (dag 3 tot en met dag 5) werd geopend door Antonie Ladan. Met zijn verhandeling *De omarming van de dode ander* dompelde hij ons onder in het onvermijdelijke van impliciete relatiepatronen, aan de hand van het boek *Tirza* (Arnon Grunberg). Vaak willen we de ander anders zien dan wie hij werkelijk is en hem — soms met geweld — in ons impliciete relatiepatroon inpassen. Verdragen dat we separate individuen zijn is altijd impliciet een doel van een psychoanalytische behandeling. Dit impliciete doel werd aangevuld en verbreed in het college van Rob Wille *Over het vermogen psychische pijn te verdragen*. Hij belichtte de houding die vanuit de psychoanalyticus nodig is om de patiënt de pijn te laten doorvoelen, omdat — naar een citaat van Koplant — ‘Waar de pijn zit ook het leven zit’. Het middagprogramma bestond uit een stadswandeling langs de historische plekken van de gezondheidszorg en een rondleiding in het Rijksmuseum onder begeleiding van Ton Stufkens. ‘s Avonds kon in *Meeting the analyst* een kijkje genomen worden in de praktijken van verschillende psychoanalytici. Donderdag kon gekozen worden uit diverse parallelsessies, waaronder een workshop van Famke Kwee waarin overdracht en tegenoverdracht onderzocht werden vanuit de vraag ‘Hoe kun je zien en weten wat onbewust is?’. In de tweede lezing van die dag legde Paul Verhaeghe een volle collegezaal uit hoe we tijdens de kindertijd verdrongen affecten later alsnog kunnen vertalen in emoties, wat tot interessante vragen uit de zaal leidde. Na een muzikaal intermezzo door twee tangodansers, ging Frans Schalkwijk in op de werking van de therapeutische relatie in het analytisch proces en in het bijzonder bij narcistische problematiek. De dag werd afgesloten met parallel-

sessies waarin Maaïke Doeve over 'Moederschap en moedergevoelens' vertelde, Peter Niers ons toegang gaf tot het 'Niet verdrongen onbewuste' en de analytische blik gescherpt kon worden tijdens het ontleden van casuïstiek in een discussiegroep. Nelleke Nicolai opende de laatste dag met *Emotieregulatie in psychoanalytisch perspectief*, waarin veilige hechting én het belang van spel en samenwerking als voorwaarden voor een gezonde emotieregulatie benadrukt werden. Uit een rijke keuze van paral-

llessies kon onder andere in de workshop van Cileke Exler geoefend worden met het leren herkennen van de fenomenen afweer en weerstand. Na een intermezzo door filosoof Arthur Eaton en dramaturg Thomas Lamers, die de familiedynamiek van Hugo Claus' *Bruid in de morgen* met een psychoanalytische bril ontleedden, besloot Marc Hebbrecht de Summer University 2018 met de liefde in *Psychoanalyse en liefde, een vooruitziende terugblik*, waarin de liefde in de poëzie een uitweg vond.